

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 5

בס"ד, י"ח במרחשוון תשס"ט.

בכסף מנלן דרשת האמוראים

א. סדר הלימוד השבועי

לחברי השיעור היקרים והאהובים, שבוע טוב, להלן לוי"ז מוצע ללימוד השבועי:
ימים ראשון ושני – דרשת האמוראים למקור לקידושי כסף (ג: ד-ד, ד: - הצריכותא). שיעור ביום שני ב-12:00.
יום שלישי – המקור לקידושי ביאה (ד: ט, ט:), שיעור ב-12:00.
ימים רביעי וחמישי – המקור לקידושי שטר (ה, ט, ט:), שיעור ביום חמישי ב-10:30.

ב. כסף מנלן – הסגיה האמוראית

לימדו את הסוגיה ג: "כסף מנלן", עד ד. "צריכא". מקורות הנחייה ללימוד הסוגיה תוך השוואה למקבילה בכתובות ג: ניתנו בדף מקורות מספר 4.

ג. זכות האב בקידושי בתו

1. טיב הזכאות:
 - א) רש"י ד"ה זכאי בבתו – שימו לב לפער בין זכאות האב בכסף ובשטר ובין זכאותו בביאה.
 - ב) ירושלמי כתובות פ"ד ה"ד, עמ' 976, שו" 4-6.
2. זכאות האב:
 - א) תד"ה ואימא ה"מ קטנה, "וא"ת הא לקטנה... שום זכות לאב".
 - ב) רשב"א ג: ד"ה ותו הא דתנן.
 - ג) ריטב"א ג: ד"ה ופרקינן השתא.
 - ד) עמדו על הזיקה בין דיוני הראשונים אודות זכאות האב ובין הבנת טיב קידושי כסף כקניין.
 - ה) להרחבה – נויבואר עמ' 114-118.
3. הו"א הגמרא לחלק בין קטנה לנערה:
 - א) עמדו על הסברה של הו"א.
 - ב) האם יש שוני מהותי בין "אין כסף" ובין לימוד משבח נעורים?
 - ג) למסקנה שהאב זכאי גם בקידושי נערה, האם זכאותו נובעת מאותו דין כזכותו בקידושי קטנה, או האם הם מהווים דינים שונים? עיינו היטב ברמב"ם אישות פ"ג ה"א.
4. האם למסקנה יש כלל של שבח נעורים לאב?
 - א) בבא קמא פז, "בעא מיניה... ה"נ בשבת", וברש"י ד"ה שבח נעורים, ובתד"ה כיון דאקני.
 - ב) נדה מז, רש"י ד"ה בזו ובזו.

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 5

בס"ד, י"ח במרחשוון תשס"ט.

ג) רמב"ם הלכות נערה בתולה פ"ב הי"ד.

ד. דרשת אין-אן

1. דרשת 'אין' – 'אן':

א) כבר הפניתי אתכם בדף מקורות קודם לתוס' רא"ש מה' הרב שפירא, שם הרמ"ה והרא"ש העירו על כך שאין 'אן' חסר במקרא.

ב) השוו את הברייתא כאן למקבילתה בספרא אמור פרשה ו (מצורף).

ג) שימו לב – העדר עיין לה בספרא; הדרשות כולן נדרשות מאותו לימוד – "וזרע אין לה". יש כאן דוגמא לכם שבמקורות התנאים דרשו מספר דרשות מאותו לימוד (עסקנו בזה בלמוד יומא).

ד) להרחבה:

1) רי"ן אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה עמ' 1237-1238.

2) ר"ד הלבני במקורות ומסורות עמ' תריז-תריח.

2. בני בנים הרי הם כבנים:

א) רשב"א ד. ד"ה לזרע זרעה

ב) אני מצרף סיכומים על בני בנים מאנציקלופדיה תלמודית ערך בן (כדי לראות את המקורות בהערות, יש לעיין במקור).

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 5

בט"ד, י"ח במרחשוון תשס"ט.

ספרא אמור כתב יד וטיקן

"וזרע אין לה".

[אין לי] אילא זרעה. זרע זרעה מני.

תל-לוי. "וזרע אין[אין]".

כיצד.

5

"בת כהן שנישאת לישראל וילדה ממנו בת. הלכה הבת ונשאת לכהן. וילדה ממנו בן. הרי זה ראוי להיות כהן גדול. עומד ומשמש על גבי המזבח. מאכיל את אמו. ופוסל את אם אמו. (זאת אומרת. לא כבני כוהן גדול. שהוא פוסל(ת)ינא מן התרומה" >משנה. יבמות ז,ו<

אין לי אילא זרע כשר. זרע פסול מני.

תל-לוי. "וזרע אין[אין]".

כיצד.

10

"בת ישראל לכהן. ובת כהן לישראל. וילדה ממנו בת. הלכה הבת ונשאת לעבד. ונשאת לנוכרי. וילדה ממנו בן. הרי זה ממזר. היתה אם אמו בת ישראל לכהן. תאכל בתרומה. בת כהן לישראל. לא תאכל בתרומה" >משנה. יבמות ז,ה<

יכול אפילו זרעה מן השפחה ומן <צז,ד> הנוכרית יפסול או יאכיל.

תל-לוי. "אין לה". יצא זה שאינו זרעה.

15

כיצד. בת ישראל לכהן. ובת כהן לישראל. וילדה ממנו בן. הלך הבן וניכבש על השפחה. וילדה ממנו בן. יכול יפסול או יאכיל. תל-לוי. "אין לה". יצא זה שאינו זרעה.

אנציקלופדיה תלמודית כרך ג, בן [עמוד שמו טור 2]

בני בנינים בני בנינים הרי הם כבנים בנוגע למצות פריה ורביה, שאם מתו הבנים ונשאר בני בנינים, קיים מצות פריה ורביה. ואמרו: מנין אנו למדים [עמוד שמו טור 1] שבני בניו של אדם כבניו, מיעקב שאמר: אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי: וכי בניו היו והלא בני בניו היו, אלא ללמדך שבני בניו של אדם כבניו.

20

אף בני בנות כבנים לפריה ורביה, ואמרו: בני בנותיו של אדם כבניו מנין מלבן שאמר ליעקב: הבנות בנותי והבנים בני, וכי בניו היו והלא בני בנותיו היו, אלא ללמדך שבני בנותיו של אדם כבניו. ויש סוברים שאין בני בנות כבנים לפריה ורביה.

25

בדיני התורה - מלבד בפריה ורביה - יש הבדל בין לשון זרע ללשון בן, שכשכתוב זרע אף בני בנינים, וכשכתוב בן אין בן הבן בכלל, אלא אם כן יש רבוי מיוחד לכך, ולכן בבת כהן שנישאת לישראל ונתאלמנה או נתגרשה ואין לה בנים שחוזרת לאכול בתרומת בית אביה, שנאמר בתורה הלשון זרע: וזרע אין לה, אמרו שבני בנינים הרי הם כבנים, ובירושה שנאמר בה בן: ובן אין לו, אמרו: אין לי אלא בן, בן הבן מניין, תלמוד לומר: אין לו, עיין עליו, וכן במעביר בנו ובתו למולך*, אמרו: לפי שנאמר לא ימצא בך מעביר בנו ובתו כאש, אין לי אלא בנו ובתו, בן בנו ובן בתו מנין, תלמוד לומר: בתו מזרעו. וכן ביבום שנאמר בו: וכן אין לו, כן הבן פוטר מן היבום מרבוי מיוחד, אם משום שדורשים: אין לו,

30

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 5

בס"ד, י"ח במרחשוון תשס"ט.

- 35 עיין עליו, או מפני שנאמר בו: ולא ימחה שמו מישראל, פרט לבן הבן שאין שמו מחוי. בתלמוד-תורה* שנאמר בו: ולמדתם אתם את בניכם, אף על פי שנחלקו תנאים אם חייב ללמד את בן בנו, מכל מקום לדברי הכל אין "בניכם" כולל את בני הבנים, אלא שהסוברים שפטור דורשים: בניכם, ולא בני בניכם, [עמוד שמו טור 2] והסוברים שחייב אמרו: בניכם, אין לי אלא בניכם, בני בניכם מנין, תלמוד לומר: והודעתם לבניך ולבני בניך. וכן ביעוד*, שנאמר בו: ואם לבנו ייעדנה, אמרו: לבנו ייעדנה ואינו מיעדה לבן בנו. וכן בטומאת כהנים, שנאמר: ולבנו ולבתו, אמרו שאין בן הבן כבן. וכן במצות שהאב חייב לעשות לבנו, כגון לפדותו ולהשיאו אשה וללמדו אומנות, אין בני בנים בכלל בנים.
- 40 בתקנת חכמים של מזונות, שהאב חייב לזון את בניו הקטנים, נחלקו אמוראים אם בני בנים כבנים או לא.
- במצות כבוד אב נחלקו הפוסקים אם אומרים בני בנים הם כבנים ובן הבן חייב בכבוד אבי אביו, או לא.
- 45 בלשון בני אדם נחלקו אמוראים: רב חביבא אמר אדם קורא לבן הבן בן ומר בר רב אשי אמר אין אדם קורא לבן הבן בן, ונפקא מינה לשכיב מרע שאמר כל נכסי לבני (בלשון רבים), והיה לו בן ובן של הבן, אם אנו אומרים שנתכוין לשניהם, שגם לבן הבן קורא בן, או שנתכוין להבן בלבד, שגם לבן אחד אדם אומר בלשון רבים, כמו שמצינו בפסוק: ובני פלוא אליאב. הלכה שאין אדם קורא לבן הבן בן, לפיכך המודר הנאה מבנים מותר מבני בנים, שבנדרים הלך אחר לשון בני אדם. וכתבו ראשונים שדוקא כשיש לו גם בנים אין בני הבנים בכלל, אבל כשאין לו בנים אלא בני בנים בלבד, קורא גם לבני בנים בנים.
- 50